

Francia regények magyarul. A Napkelet olvasói már bizonyára észrevették, hogy ezzel a címmel hovatovább egy állandó rovat alakul ki e folyóirat lapjain. A mai csodás bőségű francia regényirodalom — úgy látszik — igen széles utat talált szellemi életünk felé és legjobb műfordítóink szinte egymással versengve (néha csak a gyorsaságban) tolmácsolják ennek kisebb-nagyobb — a legtöbbször inkább kisebb, mint nagyobb — értékű elbeszélő műveit. A magyar kiadóvállalatok szívesen ki is adják, mert ezek a fordítások, annak az egykettőnek a kivételével, melyek a kir. ügyészség lomtárában kénytelenek magyarországi pályafutásukat befejezni, el is jutnak a magyar közönség kezébe. Regényt olvasó magyar közönség hiánya miatt ma nem kell panaszkodni, sőt talán csupán csak ilyen közönség van. Az irodalmi érdeklődés jóformán erre az egyetlen térre tolodott s a meglevő kereteket ezen a ponton is állandóan tágítja, úgyhogy — a fordításoknak ez az érezhetően tömeges megjelenése első sorban erre figyelmeztet — a magyar regénytermés nem bírja kielégíteni ezt az egyoldalúan kifejlődött olvasási kedvet. Kiadók és fordítók válogatás nélkül, vagy csak tisztán az idegenben nagyon is kézzelfoghatóan megnyilvánuló sikert szemmel tartva válnak az idegen könyvek közé és adják egyiket a másik után a magyar közönség elé, mely veszi és olvassa szintén válogatás nélkül, mert talán (a kapkodásnak néha ez is oka lehet) keres is valarrit tudattalanul. Ha azonban végignézzük a mai fordítás-áradaton, rögtön észre lehet venni, hogy fordítóink és kiadóink a magyar irodalmi élet regényhiányát csak mennyiségben igyekeznek pótolni s azzal nagyon kevésse törődnek, hogy egyszerű-másszor némi minőségi válogatásra is szükség van. Nekünk van elit-közönségünk is, mely bizonyára vár, ha már éppen a franciákról van szó, Farrère-en, Reboux-n, Benoit-n, Rachild-on, sőt talán még Bourcet-n kívül egyebet is. A francia regényirodalom éppen ma keresi legtudatosabban a modern regény igazi formáját s ha az otthon két-háromszáz-ezres példányszámot elérő francia regények átlántálásában a mi fordítóink nem késnek el, megpróbál-

hatnának már egy Gide-ot, Proust-ot, Duhamelt, Romainst, Montherlant, egy Paul Morand-t vagy Cocteauteut is magyarul megszólaltatni. Ha a magyar irodalom igényt tart arra — és erre igényt is kell tartania —, hogy megteremtí a XX. század magyar regényét, melyben a modern magyar lélek valóban magára tudna ismerni, akkor az ezeknek az íróknak a munkáiból nyerhető impulzusok is nagy hasznára lehetnek.

*

A teljes magyar *Balzac* új kötete három elbeszélést (Chabert ezredes, Honorine. A gyámság) hoz, *Chabert ezredes* cím alatt. Ez a három komprimált elbeszélés, strukturájuk minden egyszerűsége mellett is, elég erős arra, hogy a nagy regényekből ismert balzac-i gondolat súlyát elbírják. Balzac itt is kettéosztja a társadalmat. A nagyobbik rész az élelmesek, az erősek, a mást kihasználni tudók serege, a másik a naivak, a kiuzsorázottak, a gyengék kis csapata s erre az utóbbira nehezedik rá nemcsak az előbbieket gonoszsaága, hanem a társadalom fonák berendezettsége is. Hiába minden becsületes akarat, hiába minden nagy szenvedély, nincs menekvés s a naiv becsületes ember (Chabert ezredes, A gyámság) áldozata lesz az élelmes gonosznak, a nagy szenvedély pedig (Honorine) önmagát töri össze a társadalom lelki formalizmust követelő kötelességei elleni harcban.

Balzac-ot a mai közönség nem nagyon olvassa, hanem nagyságát egy könnyed mozdulattal elismerve elhelyezi a „történelmi értékek” közé. Lehangelő pesszimista világképe, komponálási nehezkesége olyan vonások, melyek talán sohasem fogják megengedni, hogy valamikor elérje a minden írónak egyszer kijáró szélesebb népszerűséget. Néha-néha visszatérő utitára is csak azoknak lehet, akik számára egy „történelmi értékű” regény is tud mai és személyes élmény lenni.

*

A XIX. század utolsó tizedeiben író belga regényírónak, *Camille Lemonnier*-nek, *Ember a szerelemben* című regényét is most olvashatjuk magyar fordításban s ezzel, tudomásunk szerint, harmadik regénye jelent meg a magyar könyv-

piacon. Művének erőteljes, férfias őszinteségében és komolyságában nem lehet kételkedni és éppen ezek a tulajdonságok feledtetik velünk, hogy az a sebző naturalizmus, melylyel Lemonnier az embert pusztá szexuális képletté egyszerűsíti, ma már szinte csak irodalmi elvként hat. A metafizikára hajló Férfi végzettszerűen tönkretett prédája lesz a lélek nélküli, az ösztönös, a fajt reprezentáló Nőnek — a schopenhaueri gondolat e végsőkig tágított tartalma adja meg regényének alapját. De Lemonnier ezzel nem elégszik meg. A Férfi elkerülheti a katasztrófát — mondja —, de ennek az a feltétele, hogy szexuális kérdésekben szerinte hipokrita nevelésünket meg kell változtatni. Ez az elv, melynek a regény propagátora akar lenni, túlságosan erőtlen ahhoz, hogy a kielezett probléma megoldásaként elfogadhatók. Ha a katasztrófa a fátum kezében van, kompromisszum nem megoldás. Lemonnier feledi azt is, hogy hősét már pusztán egyéni, minden neveléstől független lelki-tesztí összetétele is predestinálja arra a sorsra, mely teljes romlását jelenti, úgyhogy ennek az erősen körülhatárolt emberéletnek az összeroppanásában igen nehezen látjuk meg az általánosítás jogosultságát és még kevésbé a biztosnak vallott ellenszert.

A négyek regénye (Bourget, Duvernois, Benoit és Gérard d'Houville együttes regénye) irodalmi játéknak indult — írja a fordító az előszóban — és őszintén megvalljuk, hogy nem is lett sokkal több belőle. Csupán annak a közönségnek készült, melynek inkább kell a történet, az esemény, a tartalom, mint a „személyes” regény. Erősen fegyelmezett irodalmi ízléssel kell bírunk, hogy jobban szeressünk oly regényt, mely egyesegyedül azt az embert érezteti meg velünk, aki megírta. Abban a mesterkéltséget és formális szereposztásban (Bourget a feleséggyilkos apa szerepét, Gérard d'Houville a leányét, Duvernois a szerencsés, Benoit pedig a szerencsétlen szerelmesét írja ebben a levél-regényében), melyet az ötlet megkövetelt, az íróasztal-ihletű és naponként penzumokat gyártó sok író között elveszett az ember. A történet egy darabig érdekkel ugyan, de a végén rájövünk,

hogy semmi közünk sincs hozzá. Ez a munka a francia regény-gyárilap egyik közepesen foglalkoztató terméke s vele a magyar irodalomban a pseudo-elmélyülést hozó fordításoknak a száma eggyel több lett.

Még Benoit egy másik vállalkozásáról, a *Ferté kisasszony*-ról kell megemlékeznünk. A színes fantasz-tikumok festője, a hazájában és nálunk is igen népszerű Benoit ebben a regényében eddig még ismeretlen oldaláról mutatkozik be. Mozgékony-sága, hogy a pszichológiai regény koncentráltságát is megpróbálta magáévá tenni, tagadhatatlanul figyelemreméltó. Ferté kisasszonynak hallgatásokba fojtott tragikum, ki a hidegen számító bosszú eleven szénét gyűjti fejére, nem halad el nyom nélkül előttünk és így nem gondolunk túlságosan arra az érzéketlenségre, amellyel Benoit a saját regénye alakjait nézi. Regényt írni ma igen sok iró számára foglalkozás és Benoit is elbeszél egy történetet, megcsinált egy regényt, hogy azután elfeledje és hozzáfogjon a következőhöz.

Kerecsényi Dezső.

A Magyar Tudományos Akadémia Balkán-kutatásainak Tudományos Eredményei. (Szerkesztik: Gróf Teleki Pál és Csiki Ernő. I. kötet. Csiki Ernő állattani kutatásai Albániában. 1. füzet. 10 táblával és 14 szövegközi rajzzal.) A háborús állapotok közepett járták meg a Balkánt a magyar tudósok, hogy a tudomány közkincsévé tegyék az ott látottakat. Nyolc szerző munkája az a tizenkét értekezés, melyeket ebben a munkában kapunk. A rövid magyar szöveget hosszabb lélekzetű idegen (német, angol) nyelvű kíséri, ezáltal is jelezve, hogy a tudományos eredmények nem annyira bennünket, mint inkább a nemzetközi szaktudományt érdeklik. Magyar munka, magyar verejték a nemzetközi tudomány asztalán, jelzi, hogy ha anyagiakban, területben meg is törtek bennünket, de szellemünket, tudományunkat s annak lelkes művelőit nem tudták megtörni és balkanizálni.

H. K.

A szellemi élet Magyarországon a világháború után. A háború által okozott mérhetetlen erkölcsi károk gyógyítása egyik legfontosabb problémája az emberiség szellemi ve-